

IMPACTES ECOLÒGICS DE LA CRISIS ECONÒMICA ALS PAÏSOS DEL SUD

MIQUEL ORTEGA CERDÀ. *Observatori del Deute En la Globalització*. 15 d'Abril 2009.

La crisi econòmica a la que ens enfrontem està suposant un repte de primera magnitud en termes socials i econòmics, tant pels països amb economies més riques com per aquells amb menys recursos. També és un enorme repte en termes ecològics, però aquesta vessant fins ara ha rebut menys atenció fora dels cercles especialitzats.

En termes ideològics la crisi ha suposat un important revés pels defensors a ultrança dels models econòmics basats en el lliure mercat radicalment desregulat. Els abusos comesos i les problemàtiques sistèmiques que hem vist que genera aquest model ha mostrat les limitacions d'aquesta aproximació. Per contra aquells que durant les darreres dècades han defensat un mercat més i millor regulat han vist reforçades les seves posicions ideològiques. Finalment aquells grups que anuncien reiteradament la fi del capitalisme han tornat a anunciar la caiguda imminent del sistema econòmic, "aquesta vegada sí".

En general però, tot i l'evidència mostrada, no s'ha aprofitat gaire la crisi per aprofundir sobre les conseqüències de les limitacions que ha tornat a mostrar la ciència econòmica per tal de preveure com evolucionarà en el temps el sistema socio-econòmic. A grans trets els economistes són força conscients de les limitacions del seu àmbit de coneixement quant a la capacitat de predicció (si més no els més honestos i intel·ligents). Per molts professionals està totalment assumit que *la ciència econòmica és molt millor per analitzar el passat que per preveure el que passarà*. Tot i això, la percepció social del rol que ha de jugar la ciència econòmica enfront la crisi és força diferent: polítics, mitjans de comunicació, analistes socials, empresaris, ciutadans, etc. continuem esperant que els economistes ens diguin què succeirà els propers anys, quan començarà a recuperar-se l'economia, etc. i alguns economistes conscients de la importància de generar expectatives positives per a l'economia (i també pel seu prestigi i benestar professional) transmeten la informació com si poguessin donar resposta en aquestes preguntes. Malauradament no és així. Possiblement com a societat faríem millor en desfer aquesta fal·làcia i començar a repensar l'economia com un àmbit de coneixement semblant al dels historiadors, útil per no repetir errors passats i per intuir vies de sortida a les problemàtiques presents. De ben segur que el model econòmic al qual socialment optaríem podria ser ben diferent si acceptéssim les limitacions de la ciència econòmica: per exemple, molt possiblement variarien les estratègies a utilitzar per disminuir el risc futur, guanyant força les propostes que volen aconseguir una democratització de com es regeix el sistema econòmic, un augment de la sobirania en la presa de decisions, el reforç de la diversificació, la internacionalització vs. globalització, etc.

Aquesta reflexió és oportuna en aquest text sobre els impactes ecològics de la crisi econòmica perquè els impactes ecològics estan intrínscament lligats a l'evolució de l'economia. En la mesura que cal reconèixer els límits en el coneixement de l'evolució futura de la crisi econòmica també cal reconèixer els límits en la nostra capacitat de preveure els impactes ecològics. Per tant aquest text només s'ha de

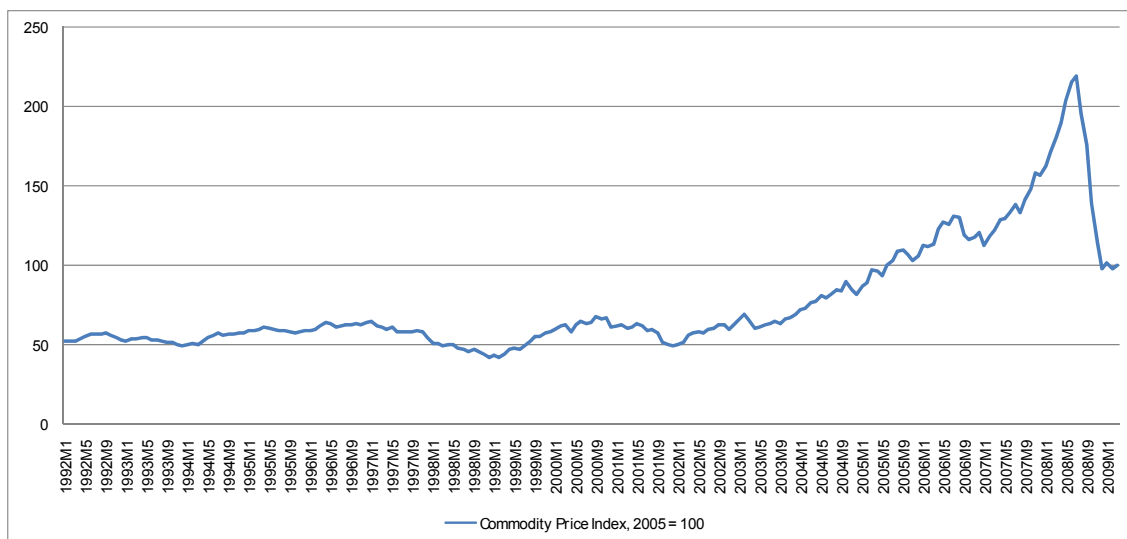
considerar com una primera exploració d'alguns aspectes claus per facilitar una reflexió, però no com una anàlisi exhaustiva o tancada.

Als següents apartats s'analitzaran quatre aspectes relacionats amb la crisi i els seus impactes ecològics als països del sud: la baixada dels preus de les matèries primeres, la disminució de les emissions de CO₂, la disminució del comerç internacional i els canvis en la governança del sistema econòmic. El text acabarà amb un breu apartat de noves tendències de pensament relacionades amb temàtiques ambientals que estan trobant lloc a causa de la important crisi econòmica.

(1) BAIXADA DELS PREUS DE LES MATÈRIES PRIMERES

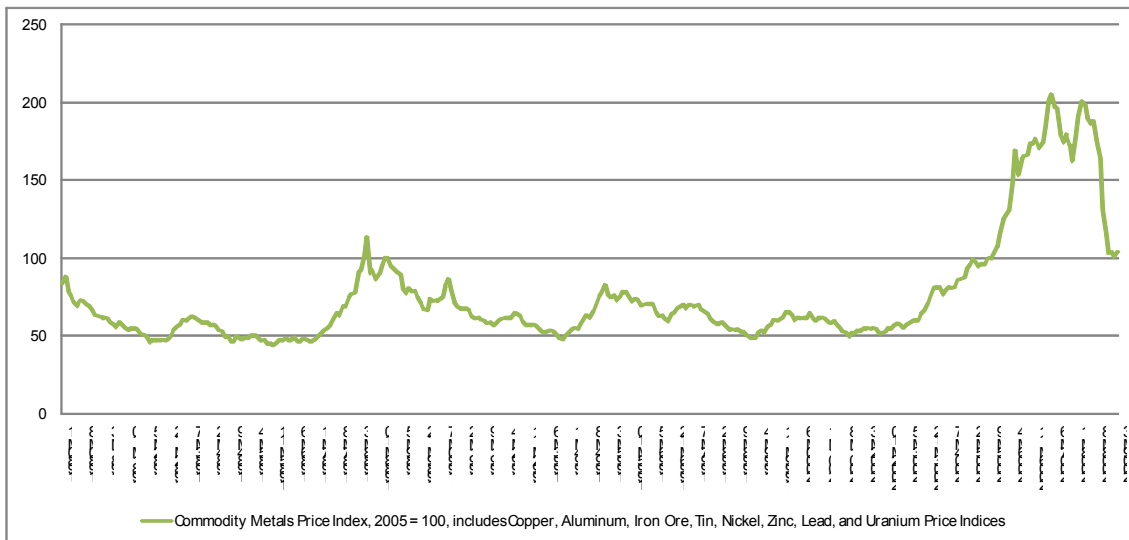
Un primer efecte, ja constatable, de la crisi econòmica ha estat la baixada en el consum i en els preus internacionals de les matèries primeres.

Per analitzar aquesta baixada podem utilitzar per exemple l'evolució de l'Indicador Agregat de Commodities (**Gràfic 1**). Aquest indicador, desenvolupat pel Fons Monetari Internacional, es calcula a través d'una mitjana ponderada dels preus de les principals commodities (inclou l'evolució dels preus tant matèries primeres vinculades al petroli com minerals, productes alimentaris, etc.) al mercat internacional. Es pot observar clarament com a partir del segon semestre del 2009 es reverteix la tendència de preus creixent dels darrers sis anys, una tendència especialment accentuada als darrers tres anys. En el curt període de quatre anys 2005-mitjans 2009 l'indicador de preus s'havia més que doblat, mentre que en un semestre ha tornat als valors del 2005.

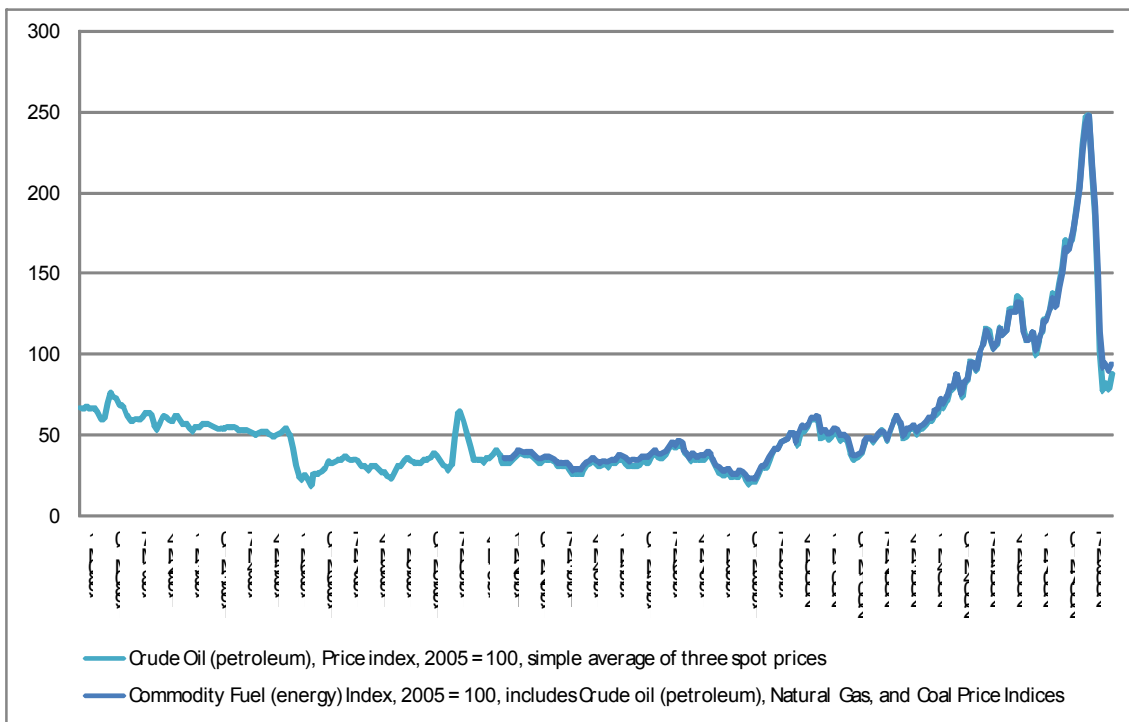

Gràfic 1 Commodity Price Index
Font: Fons Monetari Internacional

Aquest tipus d'oscil·lació no es pot associar a la fluctuació d'una única matèria prima, sinó que s'ha produït de manera generalitzada a quasi totes elles. Podem observar el mateix fenomen tant en l'àmbit dels minerals (Gràfic 2), com d'una manera especialment accentuada a l'àmbit energètic (Gràfic 3).

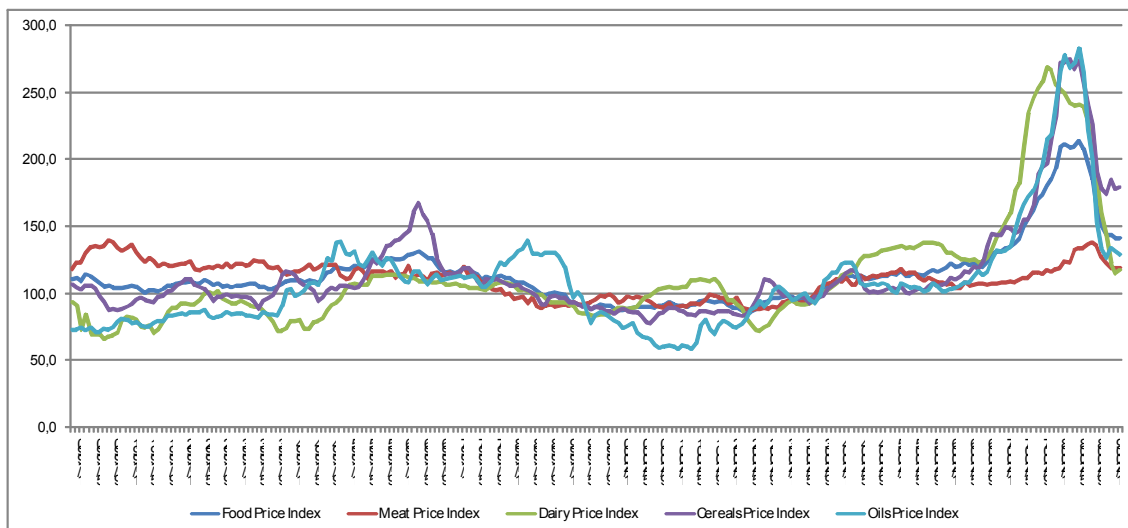

Gràfic 2 Commodity metals price index
Font: Fons Monetari Internacional

Gràfic 3 Crude oil Price index i Commodity fuel (energy) index
Font: Fons Monetari Internacional

També s'ha detectat una important fluctuació en els preus dels aliments (o dels derivats agrícoles –pinsos i teixits-) -Gràfic 4-, tot i que en aquest cas hi ha tant factors directament vinculats a la crisi (per exemple la disminució dels preus dels productes derivats del petroli necessaris per a la producció agrícola, o la desaparició de l'especulació financera i el decreixement de la demanda esperada), com alguns elements característics del sistema alimentari i de producció agrícola (factors climàtics principalment, però també de polítiques comercials).

Gràfic 4 Food Price Index, meat Price index, dairy Price index, cereals Price index, oils Price index.
Font: FAO. Valor de referència 100 al període 2002-2004

Cal assenyalar que la baixada en els preus no correspon, com assenyalen alguns analistes, únicament a la desaparició de l'especulació financera sobre aquestes matèries sinó que té una base en la contracció real de la demanda de matèries primeres. La disminució real de la demanda resulta difícil d'estimar directament de manera ràpida, ja que les dades de consum dels productes a escala global triguen en trobar-se disponibles, però existeixen alguns indicadors suficients i prou acurats que ens aporten informació valuosa. Així per exemple el *Baltic Dry Index* és un indicador que avalua el preu de transport marítim de les principals 26 línies marítimes mundials. Aquestes transporten principalment carbó, mineral de ferro i cereals. L'índex reflecteix la quantitat de contractes d'enviaments de mercaderies que es porten a terme en aquestes grans rutes marítimes mundials. A mesura que la demanda real de matèries primeres decreix també ho fa el número de contractes d'enviament de mercaderies i per tant l'índex. És per tant un bon indicador agregat de disminució real de la demanda de matèries primeres a l'àmbit internacional. La seva evolució (Gràfic 5) mostra clarament que la disminució del preu de les matèries primeres no només correspon a moviments especulatiu financers sinó que està relacionada amb la disminució de la demanda real.

Gràfic 5 Evolució del Baltic Dry Index
Font: wkinvest.com

Les conseqüències ecològiques als països del Sud de la disminució del preu de les matèries primeres en el mercat internacional poden ser diverses en funció del temps de duració de la crisi, el país del Sud del que estem parlant i la resposta política que es porti a terme al país.

En primera instància una baixada en els preus internacionals afecta de manera negativa a la macroeconomia de molts països exportadors de matèries primeres, entre els quals n'hi ha alguns del Sud. Per contra, beneficia als països importadors, entre els quals també hi ha molts països del Sud. Per tant és important assenyalar la diversitat d'interessos i conseqüències que això comporta.

Cal recordar també que a molts països del Sud els ingressos de l'estat depenen de manera important de les taxes d'importació o exportació de les matèries primeres (obtenen proporcionalment menys ingressos provinents d'una fiscalitat interna que molts països del Nord) i per tant són altament sensibles a aquestes fluctuacions. Això pot tenir importants conseqüències socials ja que en alguns casos poden aparèixer importants limitacions pressupostaries respecte a anys anteriors.

Quant a la variable ambiental, la disminució dels preus internacionals afecta de manera sensible principalment (però no exclusivament) als països exportadors. Així per exemple en l'àmbit de l'extracció energètica i mineral la baixada de preus està frenant temporalment l'exploració de nous jaciments, i s'estan abandonat alguns dels que tenen un llindar de rendibilitat que requereix un preu internacional més alt. Aquest és un fet ja reconegut pels principals dirigents del sector (veure requadre inferior).

En general es pot dir que a curt termini la baixada de preus pot suposar una disminució de la pressió sobre la "frontera petrolera i minera" (es a dir aquelles zones que encara no són de plena explotació però que són potencialment interessants per a les indústries extractives, entre les quals s'inclouen algunes zones d'especial interès natural o amb poblacions indígenes que no volen acceptar les explotacions extractives al seu territori). Per contra, la disminució dels ingressos per tona o barril extret fa que es busqui de manera accelerada el màxim rendiment de les explotacions ja en funcionament o que es puguin activar en terminis de temps curts. Això, conjuntament amb el marc de reducció de costos que s'està activant a les indústries extractives, pot dificultar que es prenguin totes les mesures necessàries per a disminuir els impactes ambientals negatius de l'activitat. En aquest sentit és previsible que les capes socials amb menys capacitat de reivindicació vegin incomplertes algunes de les promeses que les indústries extractives han fet els darrers anys a molts països del Sud per facilitar la introducció de les activitats extractives, i que puguin patir a mig termini els efectes d'una disminució dels recursos destinats al manteniment de les instal·lacions, amb el risc d'accident que això comporta.

A mig-llarg termini si es produeixen la confluència de tres factors: continua la disminució significativa de la inversió en noves exploracions, no es produeix un canvi en el model energètic, i l'economia es reactiva ràpidament podria donar-se el procés invers, es a dir, una fluctuació important a l'alça en materials com el petroli o els minerals que requereixen un temps llarg entre l'exploració i l'extracció del recurs. Aquest fet podria comportar tensions important en voler augmentar ràpidament la capacitat extractiva tant en noves explotacions com en explotacions existents. Històricament els períodes de manca d'oferta han acabat generant una disminució dels estàndards socials i ambientals utilitzats.

El presidente del Club Español de la Energía y máximo dirigente de Repsol, Antonio Brufau, ha alertado hoy de que la reducción de las inversiones en el sector energético por la crisis provocará, cuando se reactive la economía, una "presión al alza" de los precios energéticos a medio y largo plazo. Además,

ha admitido que esta revisión afectará a algunos de los proyectos de la petrolera española, que pueden "demorarse o suspenderse", Repsol moderará su plan de inversiones a cinco años de 32.000 millones a 28.000 millones.

El País, 11 de marzo de 2009

D'altra banda en l'àmbit agrícola el fet que les matèries primeres fluctuïn de manera important (a l'alça durant el període 2006-mitjans 2008, i a la baixa posteriorment) és un incentiu clar per a la diversificació i la no especialització en un model agroexportador, és a dir per a un canvi radical de model productiu agrícola existent tant a la majoria dels països del Nord com als països del Sud.

Un canvi de model de producció agrària a un model més diversificat i centrat en la comercialització de proximitat podria tenir importants impactes positives sobre l'ecosistema en molts països del Sud – i del Nord –, però a curt termini també existeixen problemes evidents pel procés de canvi associats a la crisi.

Per una banda en moltes ocasions la resposta històrica dels agricultors quan es produeix una baixada dels marges de la producció (com s'està donant en molts mitjans productors que han volgut orientar-se cap al mercat internacional) ha estat l'abandonament del camp o l'augment de la producció total a través de la intensificació del model ja existent. És a dir, l'agricultor per si sol, si no va acompanyat de polítiques públiques adients, busca la compensació de la disminució dels marges amb l'augment de l'oferta, no amb la substitució per un altre producte o canvi en el model productiu. Aquesta intensificació del model, i no substitució, es veu afavorida en aquesta crisi per la baixada del preu dels productes utilitzats a l'agricultura associats al petroli, dificultant-se així el canvi de model agrari cap a models menys intensius en energia.

Una segona barrera és que el recolzament mitjançant polítiques públiques a la transformació de model agrari es veu especialment dificultada als països on la dependència macroeconòmica de les agroexportacions és alta, com succeeix a alguns països del Sud. En aquests casos qualsevol política de canvi de model cap a una focalització de les polítiques públiques a la producció interna diversificada, troba resistències internes importants pels principals actors de la cadena agroalimentària i per part d'alguns sectors dels propis governs. Els lobbies agro-exportadors són molt importants a molts països del Nord i del Sud i cal no menystenir la seva capacitat d'influència. De fet algunes de les polítiques agrícoles actuals més importants només s'entenen si es té en consideració la seva influència a la presa de decisions.

Finalment cal assenyalar que des de les esferes internacionals (FAO, BM, FMI) la problemàtica de l'alimentació es continua concebut com un problema principalment de necessitat de producció de més aliment, i no de redistribució de l'aliment i dels beneficis econòmics de la producció dels aliments entre els diferents actors de la cadena agroalimentària. Com a conseqüència, el model proposat és clarament expansionista, d'intensificació del model agro-industrial i promoció del comerç global. Aquesta perspectiva tampoc facilita el procés de transició que alguns països del Sud – i del Nord – es podien plantejar en aquest moment de crisi econòmica.

Per una altra banda, el preu més baix del petroli a curt termini disminueix la rendibilitat de la producció d'agrocombustibles, i per tant és possible que a curt termini es produeixi una frenada en l'extensió de la producció agrícola destinada a aquest fi en alguns dels països del Sud. Tot i així és molt probable que aquesta frenada no sigui radical, ja que part de la demanda no respon a una lògica de lliure mercat sinó a la imposició de percentatges obligatoris de mescla als combustibles

d'origen fòssil utilitzats pel transport (com és el cas per exemple de la Unió Europea). En qualsevol cas l'assoliment dels objectius normatius dependrà en bona part de si darrera de la producció hi ha alguna lògica econòmica, aspecte aquest molt difícil amb un preu de petroli com l'actual.

El futur del model agrícola a escala global és, per tant, incert, i con a conseqüència els impactes ecològics també.

(2) DISMINUCIÓ DE LES EMISSIONS DE CO₂

Associada a la frenada de l'economia es produirà una frenada en el creixement, i fins i tot potser un decreixement en les emissions de CO₂ a l'atmosfera. Segons les primeres estimacions realitzades per WWF l'any 2008 les emissions globals de CO₂ degudes al petroli havien decrescut un 0,2% respecte l'any anterior (WWF,2009), fet que no es donava des de l'any 1983. Els volum exacte d'emissions de CO₂ trigarem en saber-los, les estadístiques globals són difícils de calcular. Tot i així aquest canvi de tendència existeix i pot tenir una influència important als països del Sud.

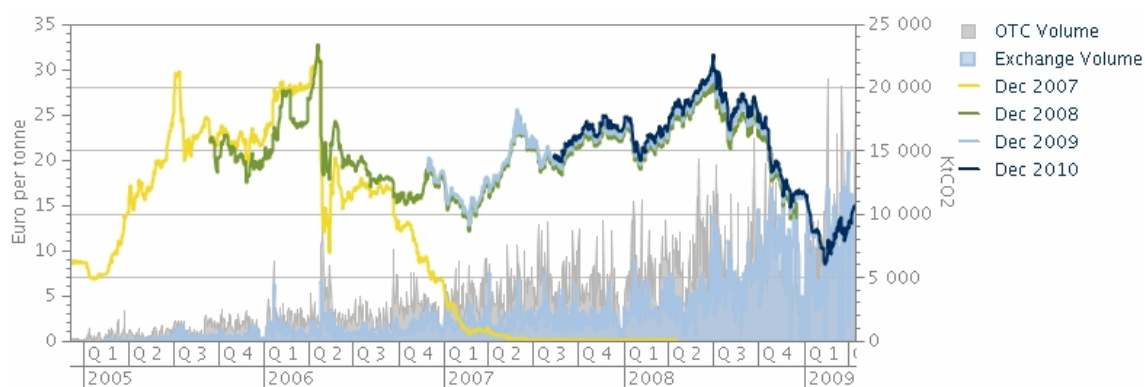
En primer lloc cal assenyalar que una frenada o lleuger decreixement en les emissions de CO₂ no vol dir que no continuï augmentant la concentració de CO₂ –i altres gasos amb efecte d'hivernacle - a l'atmosfera, i per tant es continuï accelerant el canvi climàtic. Efectivament, per tal d'equilibrar la concentració a l'atmosfera caldria equilibrar les emissions amb la capacitat d'absorció de la superfície terrestre i el mar, i això requeriria – segons els investigadors del l'IPCC - com a mínim una disminució d'un 60% de les emissions, molt lluny de la frenada en el creixement o un decreixement mínim que estem veient i podem associar a la crisi econòmica. Per tant és important remarcar que el canvi climàtic continuarà per ara accelerant-se i per tant continuarà l'impacta negatiu a totes les zones del planeta, encara que siguin països on les emissions per càpita siguin mínimes, com és el cas de molts països del Sud. Així doncs de manera directa l'efecte de la crisi permetrà frenar una mica els impactes esperats a les properes dècades però no evitar-los.

Cal assenyalar que la disminució de les emissions sí que ha tingut ja alguns efectes immediats. El primer efecte ha estat provocar un enfonsament del mercat europeu de drets d'emissions de CO₂. Les emissions concedides gratuïtament l'any 2008 a alguns sectors industrials són excessives, degut a la reducció de la producció industrial que porta associada la crisi, i això permet que aquest sectors altament contaminants (per exemple el sector de la producció de ciment o ceràmica) no només no s'hagin vist perjudicats per la implantació del sistema de control i reducció de les emissions de CO₂, sinó que paradoxalment ara aquest sistema està utilitzant-se per a la majoria de sectors¹ com a sistema per aconseguir recursos financers. Les empreses que més contaminaven, i havien aconseguit gratuïtament drets d'emissions de CO₂ a inicis de l'any 2008, ara poden vendre l'excedent dels drets d'emissions que tenen degut a la disminució de producció associada a la crisi. Això els comporta grans beneficis fins i tot si el preu és molt baix, ja que el seu cost va ser zero en el moment d'assignació. D'aquesta manera, venent el que en el seu moment va ser regalat, obtenen uns recursos extra en un moment de dificultats financeres. El cas de les empreses de ceràmica és en aquest sentit molt clar. En aquest sector el 70% de les empreses espanyoles ja havien venut part dels drets d'emissions pel període 2008-2012 al mercat global abans de finalitzar l'any 2009 (El mundo, 2009). Només durant l'any 2008 les indústries espanyoles van

¹ Amb l'excepció del sector energètic, que n'és molt deficitari.

vendre drets d'emissions de CO₂ al mercat europeu per valor superior als 400 milions d'euros (Point Carbon, 2009). Aquest mateix fenomen de venda global de drets d'emissions sobrants ha fet que entre juliol i desembre l'excés d'oferta a nivell europeu fes baixar el preu de la tona oferta a la meitat del seu valor inicial (Gràfic 6).

Aquesta sobreoferta és important també pels països del Sud, ja que el fet que hi hagi tants drets d'emissions disponibles al mercat europeu fa menys atractiu l'altre mecanisme de flexibilitat que permet el Protocol de Kioto, l'obtenció de crèdits de carboni mitjançant projectes d'inversió al Sud associats al Mecanisme de Desenvolupament Net (MDL en castellà). Així els projectes MDL al Sud veuran probablement frenada la seva expansió si més no parcial i temporalment.

Gràfic 6 Evolució del mercat de drets d'emissió. Es pot observar l'increment de les vendes i la marcada caiguda del preu de les emissions a la segona part de l'any 2008.
Font: PointCarbon

Els efectes més importants, però, es poden produir de manera indirecta. El proper mes de desembre de 2009 tindrà lloc a Copenhaguen la conferència de Nacions Unides sobre canvi climàtic COP-15, on s'espera que s'assoleixi un acord internacional que ha de substituir al Protocol de Kyoto quan aquest acabi el seu període d'implementació l'any 2012 (més informació disponible a <http://en.cop15.dk/>). Hi ha diversos temes de discussió, dos dels més importants són els compromisos en la reducció de les emissions els propers anys, i el finançament del Fons d'Adaptació².

L'actual crisi fa que probablement sigui més fàcil un acord amb un volum de reducció d'emissions nominalment ambiciós (és a dir, amb un % de reduccions d'emissions alt respecte l'any base). Aquest fet es veu afavorit perquè l'any base de negociació probablement serà anterior al 2008, i per tant no reflectirà encara les reduccions reals d'emissions de CO₂ associades a la crisi, que seran més o menys importants en funció de la profunditat de la mateixa. En certa manera resulta més fàcil plantejar un objectiu nominalment ambiciós en un marc on les emissions reals són més baixes que les emissions sobre les quals es negocia.

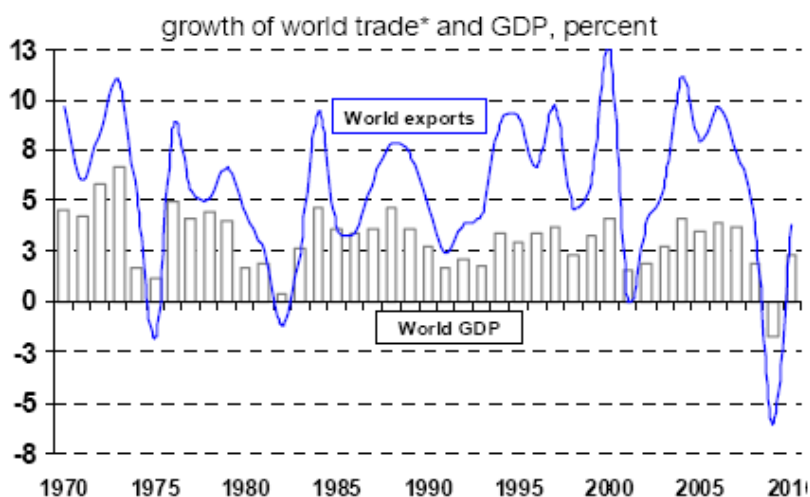
Per contra, la crisi econòmica està provocant que els països més rics, i contaminants, posin moltes trabes en aportar suficients recursos al Fons d'Adaptació necessari pels països del Sud. La negociació d'aquest fons es preveu per tant difícil, i pot acabar degenerant en una infra-compensació pels impactes ja produïts als països del Sud. De ben segur que els països més rics prefereixen

² Aquest fons ha de ser finançat pels països més contaminants per compensar els països menys contaminants (del Sud) pels impactes ja impossibles d'evitar del canvi climàtic.

destinar recursos al Fons de Transferència de Tecnologies, també en negociació, mitjançant els quals els països amb més tecnologia poden afavorir les seves exportacions i les Inversions Directes a l'Exterior.

(3) DISMINUCIÓ DEL COMERÇ INTERNACIONAL

Com hem vist anteriorment, el comerç internacional també està patint una crisi important. Segons les darreres previsions del Banc Mundial (Banc Mundial, 2009), per primera vegada en dècades decreixeran les exportacions mundials (vegeu Gràfic 7).

Gràfic 7 Evolució prevista per l'any 2009 del Producte Interior Brut i les exportacions mundials.

Aquesta situació, conjuntament amb la impossibilitat d'incrementar la demanda interna està afavorint que els països més rics tractin de desenvolupar polítiques públiques agressives de promoció del comerç i la inversió directa a l'exterior. Per observar aquesta intenció només cal veure el resultat de la darrera reunió del G-20 a Londres on aquest grup de països es van comprometre a destinar 250.000 milions de dòlars a finançar el comerç internacional durant els propers dos anys.

Per promoure el comerç internacional i la internacionalització de l'economia s'utilitzen tant organismes multilaterals (per exemple el Fons Monetari Internacional o el Banc Mundial) com bilaterals (principalment a través de les Agències de Crèdit a l'exportació i altres entitats de promoció exterior).

El dubte existent és quin serà l'impacte sobre el medi ambient d'aquesta "nova urgència" de promoció pública del comerç internacional.

Als darrers anys des de moltes ONGs s'han fet múltiples crítiques a la manca de suficients sistemes per assegurar que els projectes d'inversió o comerç exterior recolzats amb recursos públics no posaven en perill els drets humans o el medi ambient. S'han documentat nombrosos casos de projectes d'inversió exterior subvencionats amb recursos públics on es violaven els drets humans més bàsics, o es produïen impactes ambientals desproporcionats. Aquests fets es donaven principalment quan la inversió exterior es produïa als països del Sud, o en ocasions sobre poblacions amb poca capacitat de defensa dels propis països del Nord³. De manera reiterada les ONGs ecologistes i de drets humans han tractat de millorar els

³ Es poden trobar nombrosos anàlisis i exemples d'impactes al Sud a www.eca-watch.org

estàndards existents, però s'han trobat amb moltes dificultats pels interessos dels exportadors dels països amb menys recursos. Una assignació adequada i internacional de les responsabilitats sobre els possibles impactes ambientals de les empreses transnacionals continua essent fins a l'actualitat un tema proscrit en l'àmbit de les negociacions internacionals. En aquest marc, ¿resulta prudent augmentar els recursos disponibles a la internacionalització sense assegurar prèviament un bon ús principalment sota la perspectiva social i ambiental del país del Sud? Si els mecanismes actuals generen problemes ambientals als països receptors, i no asseguren un marc de justícia ambiental en les relacions internacionals (Ortega, 2008), un augment destinat en aquests mateixos mecanismes pot generar un problema encara més gran.

Per una altra banda l'augment del recolzament públic a la internacionalització té també una vessant a més llarg termini a través de la promoció dels acords de lliure comerç regionals i de les negociacions de la Ronda de Doha de la Organització Mundial del Comerç. Fins ara aquests acords de lliure comerç no han incorporat suficients clàusules de tipus social o ambiental, i de fet en moltes ocasions s'han utilitzat com a eines que han dificultat una gestió més sostenible dels recursos naturals. Aquest fet és especialment important en l'àmbit marí on hi ha hagut nombrosos conflictes entre normatives de protecció ambiental i normatives de comerç internacional (Martínez Pérez, 2004). En aquesta ocasió tot sovint són els països del Sud els que argumenten que sota el paraigües d'una millor gestió ambiental el que hi ha són mesures proteccionistes dels mercats dels països del Nord. És per això que tot sovint són els països del Sud més exportadors de matèries primeres – els que tracten de recolzar-se en els acords de lliure comerç per exportar els seus recursos, encara que això sigui a costa d'un alt impacte en la seva pròpia natura. Caldrà veure si el possible establiment de noves normes de comerç internacional, gràcies a les negociacions reforçades per la crisi actual, durant els propers anys incorporen noves clàusules socials i ambientals –com sembla que volen començar a fer els acords impulsats pel nou govern d'EEUU-, o bé continuen tractant de manera secundària aquesta vessant.

(4) GOVERNANÇA INTERNACIONAL EN TEMÀTIQUES AMBIENTALS

Finalment, cal assenyalar que la crisi actual està generant alguns canvis al sistema de governança internacional econòmic. La seva profunditat i l'orientació està encara per veure. En primera instància el G-20 s'ha constituït com l'actor principal en la presa de decisions econòmiques a escala global. Aquest fet es pot considerar com una millora respecte la situació anterior on era el G-8 el mecanisme d'actuació col·legiada per a la presa de les principals decisions polítiques. Al G-20 s'incorporen més països, alguns d'ells en desenvolupament. Tot i així cal assenyalar que, per contra, les Nacions Unides, un organisme molt més democràtic i on els petits països del Sud podien tenir més influència, tot i l'intent d'evitar-ho mitjançant la creació d'una comissió de treball liderada pel premi Nobel Joseph Stiglitz i la convocatòria pel proper més de juny d'una cimera d'alt nivell, s'està quedant de nou a un segon pla en la presa de decisions econòmiques.

De la mateixa manera a la darrera reunió del G-20 van ser reforçats els rols del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, dos organismes amb un sistema de governança amb greus mancances democràtiques. L'única promesa de millora en aquest àmbit és una mínim compromís de millorar la governança abans del 2010 i 2011 respectivament.

Ambdós organismes tenen un historial més aviat deficitari en termes d'anàlisi i d'implementació de mesures adients per assegurar la correcta integració de les

variables ambientals en les polítiques públiques nacionals, el comerç internacional i la inversió exterior. En aquest sentit el seu reforç sense introduir millores en aquest àmbit no és una bona notícia per cap país, però menys encara pels països del Sud que són els que tenen menys capacitat negociadora i més dependència d'aquestes entitats multilaterals. Els impactes indesitjables en termes ambientals dels Plans d'Ajustament Estructurals proposats als anys 90 i del disseny de determinades polítiques liberals proposades per ambdues entitats són exemples històrics dels greus impactes que es poden generar en aquests països si els organismes multilaterals no es transformen radicalment.

En termes de governança estrictament de temàtiques ambientals la crisi econòmica, i les modificacions de la governança en el sistema econòmic global, no ha comportat un replantejament de la situació actual. No s'estan generant nous compromisos que impulsin una millor governança en termes ambientals (més enllà de les ja comentades negociacions de Copenhaguen). Ni a nivell de control de l'activitat transnacional, ni a nivell de millorar el compliment dels acords internacionals, ni a nivell de promoure una millor integració dels acords de lliure comerç amb la dimensió ambiental, ni a nivell estructural s'està plantejant cap iniciativa. En aquest sentit és una oportunitat perduda pels països del Sud que serien els principals beneficiats de l'establiment d'un marc regulatori ambiental global més estricte.

(5) NOUS ESPAIS PEL PENSAMENT?

Resta per veure la profunditat de la crisi actual i el conjunt de polítiques econòmiques que es portaran a terme per tal de superar-la. Està clar, però, que la crisi actual ha obert la porta a repensar el model econòmic sota perspectives que fins fa molts pocs anys no tenien cabuda a la discussió internacional. Falta veure, però, si s'arribaran a impulsar aquestes propostes o es continuarà uns anys més amb un esquema econòmic de continuïtat.

Aquestes noves propostes per sortir de la crisi poden tenir impactes significatius al Sud, i és per això que a continuació s'expliquen breument alguns trets bàsics de les propostes més significatives.

Des de diversos grups ecologistes i socials enfront a l'actual crisi s'està proposant un "*New Green Deal*" (New Green Deal Group, 2008). Aquesta proposta consisteix en una actuació centrada en tres eixos: una inversió massiva en energies renovables i en negocis del "sector verd", la re-regulació financera i la creació de mecanismes per a finançar una "transformació verda de l'economia" i la creació d'una aliança entre ecologistes, industrials, agricultors i sindicats per a anteposar els interessos de l'economia real als de l'economia financera. Cal dir que nombrosos governs estan adoptant alguns eixos d'aquesta iniciativa, tractant de promoure – si més no en part – una política "pseudo-keynesiana" on un dels eixos és l'impuls del "sector verd". Aquest impuls sectorial no està portant associat, però, el replantejament i retirada del suport a d'altres sectors encara que siguin contraproductius des de la perspectiva ambiental (per exemple al cas català el recolzament al sector de l'automoció). Als països del Sud els efectes del "New Green Deal", una iniciativa més forta als països més rics, poden arribar mitjançant l'entrada als seus països de productes i inversions estrangeres vinculades a les energies renovables, i en general a tot el sector verd, subvencionades a través de mecanismes de promoció de l'exportació i de la inversió a l'exterior. Ja es poden trobar exemples d'aquest tipus d'actuació a Espanya per exemple a través del "*Plan de Impulso a la Internacionalización de la economía española en los sectores asociados al cambio climático*" aprovat pel govern Espanyol el darrer 27 de març de

2009, destinat a promoure aquest sector a l'exterior. Si bé a curt termini l'arribada de determinats productes i inversions provinent dels països del Nord al Sud no té per què ser negativa, per exemple si la tecnologia no és existent al país receptor, aquest no és sempre el cas i per tant es poden produir competències deslleials amb els productors locals competint contra empreses estrangeres del Nord subvencionades. Igualment cal remarcar que segons com es produeixin, i en quins sectors s'actuaïn, es poden produir impactes molt negatius a mig termini als països al Sud al dificultar el desenvolupament d'alternatives pròpies viables i més adients per a la gestió ambiental en el seu context.

Un segona espai de pensament que s'ha revaloritzat amb la crisi econòmica és el vinculat al *decreixement*. Ja des de fa dècades es denuncia l'error d'organitzar un model econòmic fonamentat en la necessitat d'un creixement indefinit del Producte Interior Brut. Per contra algunes propostes, ara revaloritzades, promouen un decreixement (en termes físics d'utilització dels materials), acompanyat d'una reestructuració integral dels sistemes productius i socials amb la finalitat d'augmentar el benestar de la majoria de la població i una millor gestió ambiental. Es tracten de visions de la societat radicalment diferents a l'actual, en molts aspectes lluny del model capitalista, i molt creatives i diverses. Aquesta diversitat dificulta que puguin ser analitzades en aquest text, no específic de la temàtica. Si bé aquestes iniciatives són importants, en quant aporten nombroses idees, forcen al replantejament de la situació actual, i suposarien un canvi radical en termes ambientals tant pels països del Sud com del Nord, per ara no compten amb un recolzament polític i social suficient per portar-se a terme. És per això que no s'analitzen en detall en aquest ocasió, tot i que sí es convida al lector interessat a ampliar la seva informació⁴.

REFERÈNCIES

Banc Mundial, 2009. "Global Economic Prospects 2009. Forecast Update". 30 de març de 2009.

El Mundo, 2009. "La compraventa de CO2 "salva" a la cerámica". 25 de febrer de 2009.

Martínez Pérez, 2004. "El desarrollo sostenible como justificación de las acciones unilaterales para la conservación de los recursos marinos". Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación.

New Green Deal Group. "A green new deal. Joined-up policies to solve the triple crunch of the credit crisis, climate change and high oil prices". New Economics Foundation. U.K.

Ortega, 2008. "El apoyo económico estatal a las exportaciones e inversiones españolas en países en desarrollo: problemas en la gestión ambiental y social". Trabajo de investigación. Universidad Autónoma de Barcelona.

Point Carbon, 2009. "Spain's Industry sells 20m credits in 2008". 20 de març de 2009.

⁴ Es pot trobar molta més informació, i referències bibliogràfiques al número 35 de la revista Ecologia Política, íntegrament disponible a www.ecologiapolitica.info.